

Vuxna personer med missbruksproblem och övriga vuxna – insatser

Statistikår 2006

SO0202

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Socialtjänst

A.2 Statistikområde

Individ- och familjeomsorg

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

A.4 Ansvarig

Myndighet/organisation: Socialstyrelsen
Adress: 106 30 Stockholm
Kontaktperson: Angélica Porturas Arriola
Telefon: 08-555 536 08
Telefax: 08-555 535 63
E-post: angelica.porturas@socialstyrelsen.se

A.5 Producent

Myndighet/organisation: Statistiska Centralbyrån (SCB)
Adress: Karlavägen 100
Kontaktperson: Ingrid Florén
Telefon: 08-506 940 00
Telefax: 08-661 52 61
E-post: ingrid.floren@scb.se

Myndighet/organisation: Statens institutionsstyrelse (SiS)
Adress: 103 26 Stockholm
Kontaktperson: Linda Knudsdotter och Stina Björk
Telefon: 08-453 40 00
Telefax: 08-453 40 50
E-post: linda.knudsdotter@stat-inst.se stina.bjork@stat-inst.se

Myndighet/organisation: Inregia AB
Adress: Warfvinges väg 29
Kontaktperson: Helene Johnsson
Telefon: 08-688 71 00
Telefax: 08-688 77 32
E-post: helene.johnsson@inregia.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgifterna samlas in med stöd av lagen (2001:99) om den officiella statistiken och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

Socialnämnderna är skyldiga att lämna uppgifter till undersökningen om insatser enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), enligt förordning (1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter, senast ändrad i förordning (2001:942) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter.

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204), senast ändrad i förordning (1999:1210).

På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

A.8 Gallringsföreskrifter

Frivillig vård: Insamlingsblanketter gallras efter ett år. Mängddataregistret gallras inte.

För tvångsvårdsstatistik gäller Riksarkivets föreskrifter om gallring hos Socialstyrelsen, beslutade den 14 augusti 2001 (RA-MS 2001:40). Enligt 2 § gallras inte individdataregistret. Däremot gallras enligt 3 § primäruppgifter efter tre år.

A.9 EU-reglering

EU-reglering finns inte.

A.10 Syfte och historik

Syftet är att beskriva omfattningen av vårdinsatser för vuxna personer med missbruksproblem och övriga vuxna. De frivilliga insatserna som ges enligt socialtjänstlagen (SoL) 4 kap. 1 § består i huvudsak av bistånd som avser boende, individuellt behovsprövade öppna insatser, frivillig institutionsvård och familjehemsvård. Insatserna inom tvångsvård på institution enligt LVM består av ansökning, omedelbart omhändertagande och utskrivning.

Sedan statistikår 1994 har Socialstyrelsen publicerat officiell statistik om insatser till vuxna personer med missbruksproblem. Denna statistik har bestått av insatserna inom tvångsvården enligt LVM. Tidigare publicerades statistiken av Statistiska centralbyrån i *Statistiska meddelanden*, serie S.I. Statistiken i sin nuvarande form publiceras sedan 1998.

A.11 Statistikanvändning

Statistiken används av statliga och kommunala myndigheter för planering, utvärdering och uppföljning av verksamheten. Den ger även underlag för forskning, opinionsbildning och politisk verksamhet.

A.12 Uppläggning och genomförande

Statistiken är en sammanställning av fyra olika undersökningar. Samtliga är totalundersökningar. Den första undersökningen handlar om insatserna enligt SoL som ges till vuxna med missbruksproblem inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg i Sveriges 290 kommuner. Insatserna som undersöks är bistånd

som avser boende, individuellt behovsprövade öppna insatser, frivillig institution och familjehemsvård.

Den andra undersökningen är en sammanställning av uppgifterna från KIA-systemet som används i Statens institutionsstyrelse. Sammanställningen avser samtliga personer med ansökan och utskrivning om tvångsvård.

Den tredje undersökningen handlar om länsrättsdomar och beslut om omedelbart omhändertagande. Undersökningen avser samtliga länsrätter i riket. Undersökningen som sker kvartalsvis sammanställs årligen av SCB.

Den fjärde undersökningen handlar om insatserna enligt SoL som ges till övriga vuxna inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg i Sveriges 290 kommuner. Insatserna som undersöks är bistånd som avser boende, individuellt behovsprövade öppna insatser, frivillig institution och familjehemsvård.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Det har planerats att öka statistikens innehåll avseende könsuppdelning av vissa variabler från och med statistikår 2007.

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Syftet med statistiken är att kontinuerligt ge socialtjänsten kunskapsunderlag för att kunna följa upp, utvärdera och utveckla individ- och familjeomsorgsverksamheten i förhållande till uppsatta mål. Statistiken ger även underlag för forskning, opinionsbildning och politisk verksamhet.

Statistikens första del avser vuxna personer som har problem relaterade till eget missbruk och som av socialtjänsten får individuellt behovsprövade insatser enligt SoL som syftar till att avhjälpa eller lindra dessa problem.

Statistikens andra del avser länsrättsdomar och beslut enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

Statistikens tredje del avser tvångsvård på institution enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

Statistikens fjärde del avser vuxna personer med sociala eller psykiska problem som inte är relaterade till eget missbruk, som av socialtjänsten får individuellt behovsprövade insatser enligt SoL, vilket syftar till att avhjälpa eller lindra dessa problem.

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Antal personer med insats enligt SoL den 1 november 2006.

Antal inskrivningar under 2006.

Antal insatser under 2006.

Antal boendedygn under 2006.

Antal vård dygn under 2006.

Antal tvångsintagna personer enligt LVM den 1 november 2006.

Antal personer med ansökan enligt LVM under 2006.

Antal ansökningar om vård enligt LVM under 2006.

Antal personer med beslut enligt LVM under 2006.

Antal länsrättsdomar enligt LVM under 2006.

Antal utskrivna personer enligt LVM under 2006.

Antal utskrivningar av vården enligt LVM under 2006.

1.1.1 Objekt och population

Frivilligvård

När det gäller den frivilliga vården för både vuxna med missbruksproblem och övriga vuxna används socialtjänsten i alla Sveriges kommuner som undersökningsenhet. Kommunernas socialtjänst redovisar statistiken på mängdnivå. De redovisar statistik över vuxna med missbruksproblem och övriga vuxna personer som varit i kontakt med kommunens socialtjänst. *Vuxna personer med missbruksproblem* avser personer som är 21 år eller äldre och som missbrukar alkohol, narkotika, läkemedel, lösningsmedel eller kombinationer av dessa och som får individuellt behovsprövade insatser av socialtjänsten som syftar till att avhjälpa eller lindra dessa problem. Med *övriga vuxna* avses personer som är 21 år eller äldre och har sociala eller psykiska problem som inte är relaterade till missbruk och som får individuellt behovsprövade insatser av socialtjänsten.

Tvångsvård

När det gäller tvångsvården, som endast ges inom missbruksområdet, används som undersökningsenhet dels institutioner kallade hem för vård eller boende (HVB), dels länsrätter. I dessa fall är populationen de intagna på institution enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

1.1.2 Variabler

Antal personer med insats den 1 november 2006 fördelas på födelseår och kön.

Antal vård dygn på frivillig institutionsvård fördelas på typ av vårdgivare.

Typ av vårdgivare fördelas på 1) offentlig, 2) privat/enskild och 3) privat/enskild delad med offentlig.

Antal tvångsintagna personer enligt LVM den 1 november 2006 fördelas på kön.

Antal ansökningar fördelas på bifallna, avslagna, typ av indikation om vård och typ av missbruksmedel.

Typ av indikation fördelas på risk för att skada sin egen hälsa, risk för att förstöra sitt liv, risk för att skada sig själv och risk för att skada närstående.

Typ av missbruksmedel fördelas på alkohol, narkotika, lösningsmedel, alkohol och narkotika, alkohol och lösningsmedel, narkotika och lösningsmedel samt alkohol, narkotika och lösningsmedel.

Beslut fördelas på fastställda, icke fastställda, indikation, prövning, beslutsfattare och missbruksmedel.

Prövning fördelas på sådan prövning som består och sådan som upphör.

Beslutsfattare fördelas på länsrätt och socialnämnd.

Härledda variabler:

Vårdtid i antal dagar räknas fram med hjälp av datumen för vårdstart och avslutad tvångsvård med avdrag för eventuella avvikelседagar. Medelvårdtid räknas fram med hjälp av det totala antalet vård dagar under året dividerat med totala antalet avslutade vårdtillfällen under året.

1.1.3 Statistiska mått

Totalt antal under 2006.

Totalt antal den 1 november 2006.

Antal personer med insats per 10 000 invånare (21–64 år).

Dygn per inskrivning.

Genomsnittligt antal vård dygn per person.

Genomsnittlig vårdtid (dagar).

1.1.4 Redovisningsgrupper

Riket

Län

Kommun

Åldersgrupper (frivilliga insatser): 21–24, 25–49, 50–64 och 65 år eller äldre

Åldersgrupper (tvångsvård): yngre än 18 år, 18–20, 21–24, 25–29, 30–39, 40–49, 50–59, 60–64 och 65 år eller äldre

1.1.5 Referenstider

Referenstider för denna statistik är *statistikår 2006* och *den 1 november 2006*.

I statistikåret 2006 ingår insatser som beslutades före 2006 men som var pågående under referenstiderna.

1.2 Fullständighet

Statistiken beskriver endast vård och insatser av vuxna missbrukare och övriga vuxna som varit i kontakt med kommunens socialtjänst enligt SoL eller varit föremål för tvångsvård enligt LVM. Därmed omfattas exempelvis inte uppgifter om missbruksvård inom hälso- och sjukvården.

Statistiken avser inte uppgifter om själva behandlingen, dvs. här ingår inga uppgifter om typ av behandling, behandlingsomfattning eller behandlingsutfall. Statistiken avser inte heller sociodemografiska uppgifter som yrke, socialbakgrund, etnicitet, familjeställning, bostadslöshet, etc.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Uppgifterna som ligger till grund för statistiken över insatser för vuxna med missbruksproblem och övriga vuxna kommer från olika uppgiftslämnare såsom socialtjänst, länsrätt och SiS. Inom socialtjänsten t.ex. kan uppgiftslämnare ha olika kompetens och de kan inte alltid bedöma om de uppgifter som inlämnas är rimliga.

Uppgifter om den frivilliga vården hämtas för åttonde gången från kommunernas socialtjänst. Olika problem hos vissa uppgiftslämnare har bidragit till att tillförlitligheten inte är fullständig. De uppgifter som avser tvångsvårdade (individuppgifter) bedöms vara av större tillförlitlighet än de som avser den frivilliga vården (mängduppgifter). Inga kända bortfall förekommer i statistiken över tvångsvårdade.

2.2 Osäkerhetskällor

Följande osäkerhetskällor kan identifieras:

- Svårigheten att bedöma om någon uppgiftslämnare glömt att rapportera något eller några beslut.
- Uppgifter om tvångsvårdade har hämtats från det administrativa datasystemet som Statens institutionsstyrelse byggt upp som stöd för sitt arbete med placering och uppföljning av personer som vårdas på institution. Detta system är avsett för det administrativa arbetet – det kan därför förekomma felaktigheter som inte upptäckts.
- Bedömningen av vilka personer som ska räknas som *vuxna med missbruks problem* respektive *övriga vuxna* kan variera mellan kommunerna.
- Personer med psykiska och sociala problem i kombination med missbruk av alkohol och/eller narkotika kan ha redovisats på olika sätt.
- Kommunernas datasystem kan innehålla uppgifter som inte helt överensstämmer med dem som ska ingå i statistiken.

- Uppgifter som kodas i kommunerna kan vara ofullständiga i vissa fall.
- Insatser inom bistånd som avser boende registreras på olika sätt i olika kommuner.
- En person kan ha flera individuella behovsprövade insatser samtidigt, men detta framgår inte av de mängduppgifter som kommunerna lämnar.

2.2.1 Urval

Samtliga insamlingar är totalundersökningar.

2.2.2 Ramtäckning

En undertäckning är känd avseende rampopulationen för övriga vuxna. Vissa kommuner har organisatoriskt lagt verksamheten för övriga vuxna under vård och omsorg. Dessa redovisas inte i denna statistik, utan i statistiken för funktionshindrade.

Uppgifter om övriga ramtäckningsproblem saknas.

2.2.3 Mätning

Mätningens instrument för denna statistik är följande:

- Blanketten *Insatser för vuxna personer med missbruksproblem under 2006*. Frågeformulärens innehåll framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Blanketten *BV/HS 624 – Länsrättsbeslut enligt LVM 2006*. Innehållet framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över ansökan om LVM-vård 2006. Innehållet framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över omedelbara omhändertaganden enligt LVM 2006. Innehållet framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över utskrivningar av vårdade enligt LVM 2006. Innehållet framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Blanketten *Insatser för övriga vuxna inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg under 2006*. Frågeformulärens innehåll framgår av punkt 1.1.2 Variabler.

2.2.4 Svartsbortfall

En kommun har inte lämnat några uppgifter över huvud taget i insamlingen som avser frivilliga missbruksinsatser.

Det har inte rapporterats något svartsbortfall för insamlingen som avser uppgifter över tvångsinsatser som redovisas från SiS och länsrätterna.

Fyra kommuner har inte lämnat några uppgifter över huvud taget i insamlingen som avser övriga vuxna.

För en mera utförlig beskrivning av totalt bortfall och partiellt bortfall se sidorna 16 och 17 i rapporten.

<http://www.socialstyrelsen.se/Publicerat/2007/9642/2007-44-5.htm>

2.2.5 Bearbetning

2.2.5.1 Frivilliginsatser vuxna med missbruksproblem och övriga vuxna
De insamlade uppgifterna bearbetas hos leverantören. Uppgifterna kontrolleras vid inmatningen i ett kontrollprogram baserat på de logiska sambanden som finns mellan och inom olika frågor. De fel som då uppdragas skrivs ut på en kontrollista. Kontrollprogrammet jämför också årets uppgifter med uppgifterna vid föregående mättillfälle. När uppgifterna 2006 skiljer sig från uppgifterna som lämnades 2005, enligt gränser som Socialstyrelsen specificerat till leverantören, noteras även detta på kontrollistan. Listan skickas sedan ut till kommunen för rättning och för möjlighet till kommentarer om vad skillnaderna kan bero på. Vid insamling av missbrukstatistik på statistikår 2006 fick 138 av 290 kommuner en rättelseförfrågan. Sju kommuner skickade inte tillbaka kontrollistan efter påminnelser. Huvudsakligen gällde dessa kontrollistor skillnader gentemot inlämnade uppgifter för statistikår 2005. Vid insamling av övriga vuxnas statistik på statistikår 2006 fick 106 av 290 kommuner en rättelseförfrågan. Av dessa har tolv kommuner inte skickat tillbaka kontrollistan efter påminnelser.

2.2.5.2 Tvångsvårdinsatser

Uppgifter från länsrätten

Insamlingen från länsrätten sker kvartalsvis. Länsrätten skickar blanketterna till SCB som gör en årlig sammanställning på uppdrag av Socialstyrelsen. Det inkomna materialet granskas manuellt, rättas och kompletteras. Dataregistrering sker i en VB-applikation och uppgifterna lagras i en SQL-databas. Även vid dataregistreringen förekommer automatisk granskning via logiska kontroller och valida värden.

Uppgifter från SiS

Uppgifterna om tvångsvård, som lämnas till SCB på diskett från SiS, anpassas och granskas i en VB-applikation. Även dessa uppgifter lagras i en SQL-databas efter en automatisk granskning via logiska kontroller och valida värden.

Uppgifter avseende intagna 1 nov 2006: Från SiS inkom uppgifter om personer som fanns registrerade hos SiS den 1 nov 2006. Från detta material togs följande poster bort: de som vårdades enligt SoL, de som hade vård i annan form (bl.a. enligt 27 § LVM), de som låg på sjukhus samt de som satt i fängelse. Av uppgifterna från SiS saknade vissa poster uppgift om missbruksmedel. För samtliga kunde man dock hämta uppgifter om missbruksmedel från länsrättsbesluten.

Uppgifter om utskrivningar från LVM under 2006: Detta material kompletterades med behandlingshemsnummer och omredigerade personnummer. Här saknades uppgift om missbruksmedel för vissa poster. För samtliga kunde man dock hämta uppgifter om missbruksmedel från länsrättsbesluten.

2.2.6 Modellantaganden

När en uppgift saknas har den bortfallskompletterats, dvs. den saknade uppgiften har ersatts med en uppskattad uppgift. I första hand har bortfallskompletteringen gjorts med motsvarande värde från föregående år. Om det inte har varit möjligt att använda föregående års värde har en komplettering gjorts genom beräkning av det genomsnittliga antalet av den efterfrågade variabeln för denna kommungrupp, med hänsyn till befolkningsstorleken. Befolkningen som används i uppskattningen är folkmängd mellan 21 och 64 år den 31 december 2006.

Konsekvenser:

I tabellerna har bortfallet markerats med ”...” på kommunnivå. Det bortfallskompletterade värdet ingår däremot på läns- och riksnivå. Detta gör att de publicerade totalsummorna för län och för riket skiljer sig från dem som man får om man summerar värdena för kommunerna.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Det redovisas inte något osäkerhetsmått.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Undersökningarna genomförs och publiceras varje år.

3.2 Framställningstid

Vi räknar med en framställningstid på sju månader från och med att blanketterna skickas till uppgiftslämnarna.

3.3 Punktlighet

Publicerades den 24 maj 2007.

4 Jämförbarhet och sam användbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Jämförelser med tidigare års uppgifter måste till stora delar göras med försiktighet. Före statistikår 1998 ingick endast insatser inom institutionsvård för vuxna med missbruksproblem i denna statistik och uppgifterna inhämtades från vårdinstitutionerna och länsrätterna. Från och med 1998 inhämtas uppgifterna från kommunerna (för frivilligvård) samt från Statens institutionsstyrelse och länsrätterna (för tvångsvård). Jämförelser med uppgifter tidigare än statistikår 1998 försvåras av att statistiken fått en ny indelning.

När det gäller den frivilliga vården, där uppgifterna samlats in för **nionde** gången, innehåller uppgifterna på riks- och länsnivå mellan statistikår 1998 och 2001 ett mycket stort antal imputerade uppgifter pga. bortfall. Det torde gå bättre att jämföra uppgifterna från statistikår 2002 och framåt än tidigare år beroende på vilken variabel det handlar om. Jämförbarhet för inskrivningar i familjehemsvård och beviljade boendedygn i bistånd som avser boende försvåras emellertid eftersom inskrivningar och beviljade boendedygn som orsakat kostnader redovisas till kommunen från och med statistikår 2004. Fördelningen av uppgifter om vårddygn för frivillig institutionsvård har ändrats från och med statistikår 2005. De fördelas nu på tre typer av vårdgivare: 1) offentlig vårdgivare, 2) privat/enskild vårdgivare och 3) privat/enskild delad med offentlig vårdgivare.

Jämförelser inom tvångsvården på institutioner försvåras av några förändringar som gjordes till 1998 års rapport. Däremot borde uppgifterna inom tvångsvården från åren 1998–2006 kunna jämföras. De huvudförändringar som infördes i statistiken om institutionsvården fr.o.m. 1998 och som gör jämförelser problematiska är i korthet:

- Uppgifter om frivillig vård i hem för vård eller boende har för tidigare år

än 1998 insamlats från institutionerna.

- Tidigare ingick personer från 18 år som varit föremål för frivillig institutionsvård i statistiken. Målpopulationen avgränsas sedan 1998 till att omfatta personer från 21 års ålder, vilket innebär att antalet vuxna med missbruksproblem blir något lägre än det hade blivit med den gamla åldersavgränsningen (se fotnot i tabell 13).
- Personer i åldern 18–20 år med insatser inom den frivilliga missbruksvården (dvs. undantaget LVM-insatser) ingår fr.o.m. 1998 års statistik i den del av socialtjänststatistiken som beskriver socialtjänstens insatser för barn och unga. Tyvärr går det dock inte att utläsa hur många dessa är.
- När insatserna relateras till en viss mättag har mätdagen ändrats från den 31 december till den 1 november.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Det finns små möjligheter till jämförelse med andra länder då dels insamlingsförfarande, dels lagregleringar skiljer sig åt.

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

När det gäller boendedygn och vårddygn kan det i denna statistik finnas skillnader mot de uppgifter som finns i räkenskapssammandraget. Anledningen till dessa skillnader är att rättelser för felaktiga uppgifter lämnades efter det att insamlingstiden gått ut.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Rapporten publiceras i Socialstyrelsens serie *Socialtjänst* med beteckningen 2007:5. Dessutom finns rapporten tillgänglig på Socialstyrelsens hemsida: <http://www.socialstyrelsen.se/Publicerat/2007/9642/2007-44-5.htm>

5.2 Presentation

Publikationen består huvudsakligen av tabeller. Dessutom finns ett inledande kapitel som beskriver bakgrund, definitioner och begrepp, kvalitet, datainsamling och resultat.

5.3 Dokumentation

Sedvanlig registerdokumentation finns och kan beställas från Socialstyrelsen.

5.4 Tillgång till primärmaterial

För frivilligvården gäller att uppgifterna samlas in på aggregerad nivå. Detta gör att möjligheterna till specialbearbetningar är begränsade.

När det gäller tvångsvården finns individbaserade dataregister. Beskrivningen för dessa register hittas i länken

<http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/F26D4DD4-51B4-4FFC-9704-630BBD5813E1/0/RegistretovertvangsvardsinsatserforvuxnamissbrukareenligtLVMUPPDATERAT2007sept.pdf>

Beställningar och förfrågningar riktas till statistikenhetschef.

5.5 Upplysningstjänster

För ytterligare information om statistiken kontakta:

Angélica Porturas

Telefon: 075 247 36 08

angelica.porturas@socialstyrelsen.se